

A mintaprogramok rendszere és módszertana a közösségi művelődésben

A Nemzeti Művelődés Intézet kultúrstratégiai intézményként alapvető feladatának tartja a közösségi művelődés mind szélesebb körű megerősítését a Kárpát-medencében a történeti gyökerekre építve, a mai kor kihívásaihoz igazítva. A közösségi művelődésnek alapcélja, hogy a közösségeket képessé tegye az önálló cselekvésre, ehhez tudást, mintákat, jó gyakorlatokat, szakmai segítséget nyújtson. A közösségi cselekvés bármilyen területen elindulhat: akár egy közösségi hiány kielégítésére (például hiányzó közösségi tér), akár hagyományok, értékek továbbmentésére (például népművészeti motívumokat megőrző hímző tevékenység), akár az önkifejezés művészeti eszközökkel történő megvalósítására (például színjátszás, báb, szavalás).

A mintaprogramok révén bármilyen közösségi cselekvés megalapozását elvégezhetjük. A mintaprogram azt a célt szolgálja a közösségi művelődésben, hogy egy-egy közös(ségi) cselekvést lemodellezzünk, gyermekbetegségeit kiszűrjük, tökéletesítsük a programot három-öt helyszínen szakmailag, módszertanilag, hogy el tudjuk utána terjeszteni széles körben, ez-

által támogatva az óhajtott közösségi tevékenység fennmaradását, megerősítését. A Nemzeti Művelődési Intézet az elmúlt tíz évben számos területen indított mintaprogramokat, amelyeket a jelenlegi *Szín – Közösségi Művelődés* folyóirat mintaprogramokról szóló tematikus száma is bemutat (pl. pajaszínház, értékfeltárás, komatál hagyomány stb.). Mindezek egységes módszertani és rendszerelveken alapulnak, amelyek folyamatát, jelentőségét általánosan is szükséges ismerni ahhoz, hogy hatékonyan adaptáljuk és továbbvigyük ezeket a mintaprogramokat saját közművelődési intézményünkben, színterünkön, szervezetünkben.

A mintaprogram módszertani folyamata

Legáltalánosabban meghatározva a módszertan bizonyos folyamatok megvalósulásának tervszerű, áttekinthető és ellenőrizhető, azonos sorrendben ismétlődő felépítése. A mintaprogramok során egy módszeres, megalapozott folyamat végigvitele a feladatunk, bármilyen tevékenység is áll a középpontban. A folyamat során pedig végig mo-

nitorozzuk, ellenőrizzük az előrehaladást és az elért eredményeket annak érdekében, hogy folyamatában tudjuk fejleszteni, tökéletesíteni. A mintaprogram csak a kezdete egy bármely témában széles hatókörben elterjesztésre kerülő tevékenységformának, azonban kiváló módszertani alapot ad hozzá, elősegíti a kiteljesedés sikerességét, így javasolt minden olyan programhoz, amelyet egy térségben, országban vagy tágabb hatókörben szeretnénk elterjeszteni.

A mintaprogram legfontosabb lépései a közösségi művelődésben tematikától függetlenül:

1. lépés:

Tevékenységválasztás

A mintaprogramok a közösségi művelődésben minél konkrétabb, egzaktan körülhatárolt témában indulhatnak el (pl. amatőr színjátszás, komatál hagyomány, népfőiskolák szellemiségének elterjesztése stb.). A tevékenység kiválasztását közösségi igényekre építhetjük, de meghatározó lehet a választás során a közösség történeti hagyományainak ismerete, vagy akár egy-egy eltűnő hagyomány, kéz-

műves szakma időbeni felismerése. A tevékenységválasztás fázisában történhet meg a mintaprogram konkrét céljának, célrendszerének meghatározása.

2. lépés: Partner(ek) bevonása

A mintaprogramok többségében több partner sikeres együttműködésén alapulnak. Fontos végiggondolnunk, hogy az adott témakörben mely(ek) azok az intézmények, szervezetek, amelyek bevonása a mintaprogram szakmaiságát erősíti. Már a mintaprogram elején szükséges annak a gondolatnak a végigvitele, hogy az aktuálisan választott témában a közösségek tevékenysége vagy bármely tagjuk eljuthat-e a folyamatban a tizedik, úgynevezett professzionalizációs lépcsőfokhoz, és ha igen, akkor mely(ek) azok az intézmények, szervezetek, amelyek ezen a szinten átveszik és továbbviszik az arra érdemeseket. (Például amatőr színjátszás esetén valamely tagunk színésszé válhat és segítheti a Nemzeti Színház vagy népfőiskolák szellemiségének elterjesztése esetén egy népfőiskolai baráti kör alapítványá, egyesületté válását segítheti a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány, de például a komatál hagyomány továbbvitele esetén már kevésbé egyértelmű a professzionális út – kivéve, ha valaki komatálakat szeretne készíteni, de az nem önmagában a komatál hagyományhoz kötődő tevékenység.)

3. lépés: Tervezés

A tervezési folyamat alapos, sokrétű, így sokszor időigényes fázisa a mintaprogram előkészítésének, azonban a szakmai sikeresség érdekében nem megspórolható tevékenység. A mintaprogramhoz kötődő tevékenység szakmai logi-

ka mentén történő végiggondolása, leírása, ehhez időbeli ütemezés és költségterv kapcsolása azok a minimum szempontok, amiket itt végig kell gondolnunk. A tervezés folyamatában érdemes használni a tervezés-szervezés tíz kérdését, amelyet az ASzakkör Mintaprogram módszertani anyagában is leírtunk. (Elérhető a <https://aszakkor.hu> oldal Módszertan rovatában.)

4. lépés: Kipróbálás

A mintaprogramot olyan térésekben érdemes tesztelni, kipróbálni, ahol kapcsolódik a helyi igényekhez: ez lehet történeti előzmény (pl. hímzőkört ott indítunk, ahol vannak megőrzött népi motívumok és jó esetben még vannak hímző asszonyok) vagy lakossági igényfelmérésben megfogalmazott igény (pl. felnőtt pajtászínházat ott indítunk, ahol a helyi lakosok egy magja ehhez aktívan csatlakozna). Ahogyan korábban említettük, leggyakoribb a három-öt

helyszínen történő tesztelés, kipróbálás egy időben, hogy legyenek összehasonlítható minták, de ha nehézségek, problémák merülnek fel az alkalmazás során, akkor ne tucatnyi helyszínen kelljen ezt kezelnünk. A kipróbálás során a mintaprogram ötletgazdája (például esetenként a Nemzeti Művelődési Intézet) koordinálja a programot, azonban helyben helyi szakember vezetésével valósul meg. A siker nélkülözhetetlen, a későbbi fázisokat (kiteljesedés, fenntartás) megalapozó eleme a helyi megvalósító szakember.

5. lépés: Továbbfejlesztés

A kipróbálás fázisában szerzett tapasztalatok felhasználásával ebben a fázisban érdemes végiggondolnunk a mintaprogram erősségeit és gyengeségeit, hogy ezekre építve tovább tudjuk fejleszteni, mielőtt átlépünk a mintaprogram széleskörű kiteljesedési fázisába és számos közösség továbbviszi

ASzakkör

a mintaprogramot. Fontos, hogy ebben a fázisban reálisan a partner(ek) bevonásával gondoljuk végig a mintaprogramot, és azt, hogy milyen mértékben érdemes kiteljesíteni. Vannak olyan tevékenységek, témák, amelyek csak szűkebb körben terjeszthetők el, van azonban olyan is, amely akár korlátlan számú közösség irányába továbbvihető.

6. lépés: Kiteljesedés

A kiteljesedés fázisában a továbbfejlesztés során megállapított mértékben terjesztjük tovább a mintaprogramot. Az elsődleges mintát a negyedik fázisban kipróbált három-öt helyszín adja. Az itt szerzett tapasztalatok többek között online közzétett videóbemutatóval, ismeretterjesztő, vagy akár tudományos cikkekkel, műhelymunkák során vagy látóutak alkalmazásával is terjeszthetők. Fontos, hogy csak ott fog beágyazódni a tevékenység, ahol van rá érdeklődés és egy olyan helyi szakember vagy önkéntes, aki elkötelezett az ügy iránt. Ha mindehhez még előzmények, történeti gyökerek is köthetők, akkor a kiteljesedés fázisa nem csak a mintaprogram kipróbálását, hanem a közösségi életbe való beépülését is jelentheti.

7. lépés: Értékelés

A mintaprogramok hosszútávú sikeres fennmaradását segíti a folyamatba épített értékelés. Most módszertanilag hetedik lépésként építettük ezt be, de legalább a negyedik fázistól szükséges alkalmaznunk, amelyet ekkor még az ötödik lépés továbbfejlesztési tevékenységének részeként értelmeztünk. Az értékelés során alkalmazhatunk formatív módszereket: kérdőívet, interjút, fókuszcsoportos beszélgetést stb., de a kevésbé szakmai,

tudományos megoldások is elegendőek lehetnek, mint például a megfigyelés, amikor a résztvevők között végezve a tevékenységet érzékeljük a reakcióikat. A tudatos mintaprogram építési folyamatban fontos, hogy az értékelési fázisban a mintaprogram koordinátorai és partnerei egyeztessék tapasztalataikat, szükség szerint korrigálják a mintaprogram bizonyos elemeit, vagy a nagyobb esetszám alapján kiegészítéseket tegyenek ahhoz.

8. lépés: Nyilvánosság

A mintaprogramok folyamatában több ponton felmerülhet a nyilvánosság tájékoztatása: a folyamat indításakor (a tervezés során), a kipróbálás eredményeit bemutattva, vagy a kiteljesedés dinamikáját segítve. A mintaprogram sikerességét támogatja a jó kommunikáció. Ebben kiemelten fontos a jó időzítése, a szakszerű tartalma és a megfelelő kommunikációs platformok kiválasztása. A jó időzítésben egy kellően előkészített és

sikeresen beinduló (netán hasonló előzményekkel rendelkező) mintaprogram esetén már a kezdettől érdemes tájékoztatni a nyilvánosságot, míg a több bizonytalansági faktorral rendelkező programok esetén a kiteljesedés támogatásakor vagy annak a sikeres beindulásával kedvezőbb a nyilvánosság bevonása. Tartalmában minimum feltétel a szükséges és elégséges információk átadása, a jó gyakorlatok színes, élvezetes bemutatása és a bekapcsolódási, informálási felületek megadása. Szintén körütekintést igényel a megfelelő kommunikációs platform kiválasztása, amelynek a legfőbb szempontja a tervezési fázisban már meghatározott potenciális és később a ténylegesen bevont célcsoport által használt kommunikációs csatornák megtalálása.

9. lépés: Fenntartás

A mintaprogramok legnagyobb sikere, ha beépül a közösség életébe, és már nem mintaprogramként,

Egyetemisták műhelymunkán

hanem a közösségi tevékenységek szerves részeként folytatódik tovább. Ekkor a folyamatot beindító koordinátor szervezet kiléphet a folyamatos koordinációs szerepből és újabb mintaprogramokon ötletelhet, amelyekkel gazdagíthatja a közösségi művelődést. A mintaprogramok egy részének továbbéltetése azonban továbbra is igényel koordinációs szervezetet, hiába van rá közösségi érdeklődés és helybeli szándék. Ilyen eset lehet, amikor a programhoz jelentős szakmai támogatásra van szükség, vagy amikor a programhoz szükséges forrásokat nagy arányban központi támogatásból lehet biztosítani.

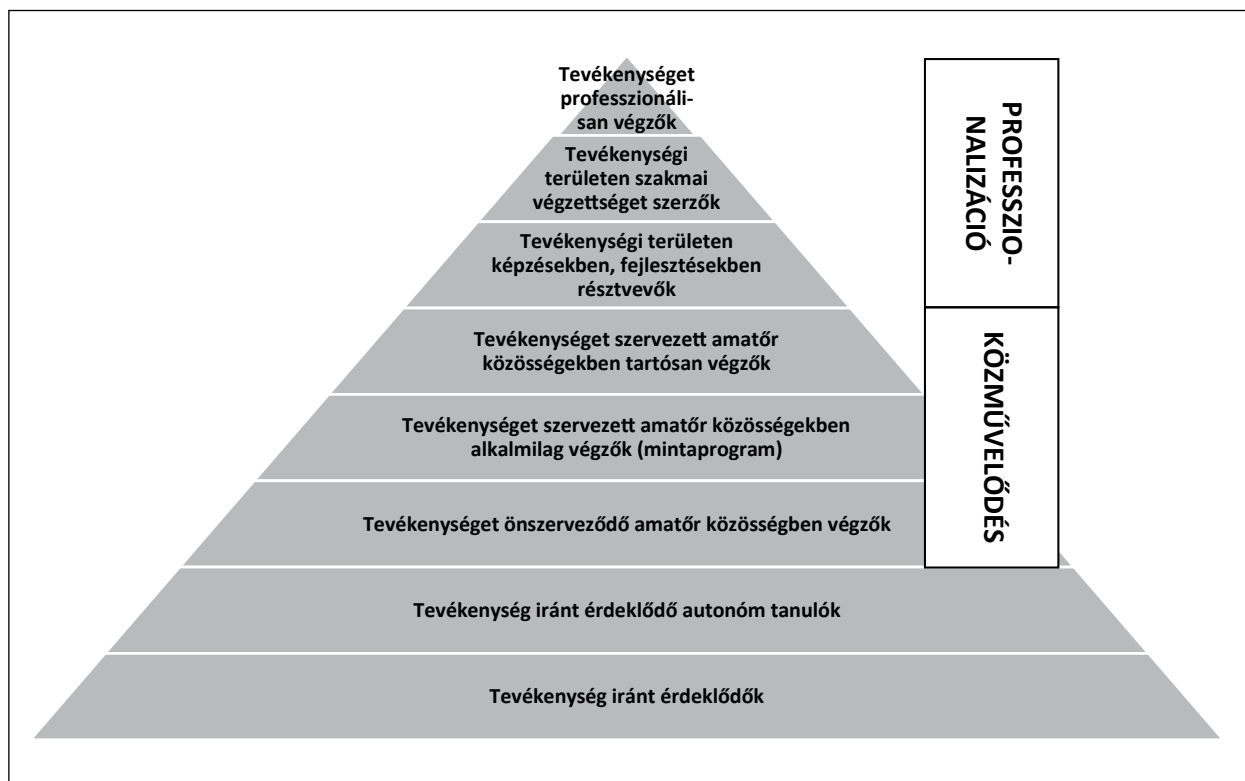
10. lépés: Professzionlizáció

A mintaprogramok továbbfejlesztésének lehetősége a professzionlizáció azon mintaprogramok esetében, ahol van ilyen iránya a tevékenységnek. Már a mintaprogram második lépésében fontos

végiggondolnunk, hogy lehetséges(ek)-e ilyen irányok, ahogyan azt már korábban meghatároztuk. A közösségi művelődés tevékenységrendszere történeti kezdetektől támogatta számos professzionlizis tevékenység kialakulását, amelyek egy része akár a szakmások útjára is lépett. Így alapozták meg például a reformkori olvasóköri a könyvtárakat vagy az amatőr színjátszóköri a kőszínházakat.

A mintaprogramok lehetséges fejlődési ívét mutatjuk be a mintaprogramok fejlődésmodelljén. Nem minden mintaprogrammal juthatunk el a piramis csúcsáig, de a lehetőség számos mintaprogramban benne van. A piramis alsó két szintjén helyezkednek el, akiknek bár van érdeklődésük a tevékenység iránt, de ezen nem lépnek túl, vagy maximum autonóm módon, egyénileg informálódnak róla (például interneten). A piramis középső három szintjén jelenítettük meg a közművelődés lehetőségeit: a potenciális érdeklődők bekapcsolását önszerveződő amatőr közösségekbe (ahol főleg teret és

lehetőségeket biztosítunk számukra), vagy szervezett közösségekbe, amely már maga a mintaprogram (kipróbálási és/vagy kiteljesedési fázisban) és annak tartóssá válása (fenntartási fázisban). A piramis tetején levő három szint pedig már az egyre fejlettebb professzionlizációs folyamatot mutatja: a tevékenységről további ismereteket szerzők (pl. tanfolyamok, szakmai szervezetek fejlesztőprogramjai által), a tevékenységi területen szakmai végzettséget szerzők, majd a ténylegesen a tevékenységi területhez kötődő szakmában elhelyezkedők köreit. Mint ahogy Maslow amerikai pszichológus a szükséglet-hierarchia piramismodelljéhez kapcsolódó megállapításában úgy vélte, hogy a szükségleteink kielégítésének csúcsára (esetében ez az önmegvalósítás) az emberiség mindössze 1-2%-a jut el, úgy itt is megállapítható, hogy a közösségi művelődéshez köthető tevékenység iránt érdeklődők közül vélhetően hasonló arányban jut el 1-2% az adott tevékenységet szakmai végzettséggel szakmaként űzők körébe.

A mintaprogramok fejlődésmodellje

A mintaprogramok folyamatát áttekintve látható, hogy a tíz lépésből az első három egyfajta előkészítő tevékenység, a következő három a mintaprogram bevezetésére koncentrál, míg az utolsó három a mintaprogram minőségbiztosítását segíti. A tizedik lépés pedig már túl a mintaprogramon egy lehetséges továbblépés felé vezet.

Mintaprogram fogalma a közösségi művelődésben mindezek alapján egy olyan tevékenységet takar, amely során egy, a közösség által igényelt új vagy megújult tevékenységet módszertani megalapozottsággal megtervezünk, kiszámú közösségen kipróbálunk és továbbfejlesztünk, majd széleskörben elterjesztünk annak érdekében, hogy egy értéket, egy hagyományt továbbéltsünk akár azzal a szándékkal, hogy az azt professzionálisan űzők alapsokaságát biztosítsuk.

A mintaprogramok módszertani elvei

A mintaprogramok hatékonyságának biztosításához szükséges a legfőbb módszertani alapelveket is végiggondolnunk, illetve a mintaprogram tervezési folyamatába beilleszteni. A teljesség igénye nélkül a főbb elvek mentén a közös értékrendre, a partnerségre, a hálózatépítésre, a stratégiai gondolkodásra, a szakmai egységességre, a helyi beágyazódásra és a logisztikai alkalmazásokra koncentrálunk.

Közös értékrend: A mintaprogramba bekapcsolódók egy olyan közös értékrenddel vagy ideológiával rendelkeznek, amely a gondolati azonosságot biztosítja az együttműködésben. Csak azok tudnak hatékony szereplői, éltetői és továbbvivői vagy adaptálói lenni egy mintaprogramnak, akik számára fontos az adott tevékenységhez és annak életben tartásához alapot adó értékrend.

Partnerség: A mintaprogramok sikerességét nagy mértékben támogatja a választott tevékenységhez kötődő szakmai partnerek bevonása a folyamatba. Ez egyrészt kezdetektől minőségileg fejleszti a programot már a kipróbálási fázisban is, másrészt a folyamat fenntartási és különösen a professzionalizációs fázisában a mintaprogram vagy szereplőinek egy része a partnereknél folytathatja tovább a tevékenységet egy másfajta céllal. (Pl. az amatőr hírművész, és egy divattervező csapatába bekerülve munkatevékenységként ebből él meg.)

Hálózatépítés: A mintaprogram kiterjedési fázisának meghatározó elve a hálózatban gondolkodás és hálózatépítés. Azok lesznek a sikeres mintaprogramok, amelynek ötletgazdái és koordinátorai vagy rendelkeznek a mintaprogram tevékenységéhez kötődő széles hálózattal, vagy a mintaprogram kapcsán képesek ennek megteremtésére. Számos jó ötlet maradt csírájában, egy-egy helyszínhez kötődő jó gyakorlat formájában, mert nem volt egy olyan szervezet, amely el tudta volna terjeszteni széles körben.

Stratégiai gondolkodás: A mintaprogram felvázolt folyamata is mutatja, hogy tudatos tervezőmunkára, és előgondolkodásra van szükség a sikeres mintaprogramokhoz. Ebben a mintaprogramon és a közösségi művelődési tevékenységen túl is kell gondolkodnunk ahhoz, hogy igazán sikeres legyen egy tevékenység. A belső és külső erőforrások felmérése, a megfelelő partnerek bevonása, a hosszútávú fenntarthatóságban és lehetséges professzionalizációs utakban való gondolkodás stratégiai gondolkodásmóddal lehetséges.

Szakmai egységesség: A legtöbb mintaprogram partnerek nélkül a

1. lépés: Tevékenységválasztás
2. lépés: Partner(ek) bevonása
3. lépés: Tervezés

4. lépés: Kipróbálás
5. lépés: Továbbfejlesztés
6. lépés: Kiteljesedés

7. lépés: Értékelés
8. lépés: Nyilvánosság
9. lépés: Fenntartás

10. lépés: Professzionalizáció

A mintaprogramok folyamata

közösségi művelődés területén sem lehet hosszútávon sikeres, azonban a partnerek bevonása magával hoz egy olyan fontos módszertani elvet, hogy a partnereknek a mintaprogram tevékenységéhez kötődően ki kell alakítaniuk a szakmai egységes elveiket. Így például az adott mintaprogram tevékenységét szakmai munkakörben végző partnernek is el kell fogadnia azt, hogy a mintaprogram kezdetén fontosabb a közösség és a sikerélmény, mint a professzionális, elméleti és gyakorlati tudást ötvöző tevékenység. Ahogy haladunk előre a tevékenységben, úgy lesz az egyre professzionálisabb, és úgy kerülünk egyre közelebb a mintaprogram fejlődésmodelljében a piramis csúcsához.

Helyi beágyazódás: Azokban a térségekben és közösségekben marad fenn tartósan a mintaprogram, ahol be tud ágyazódni a közösségi életbe és a közösségi tevékenységrendszerbe. Ehhez esetenként „lokalizálnunk” is kell a mintaprogramot, azaz hagyni, sőt segíteni, hogy a mintaprogram egységes elvei mellett a helyi sajátosságokat is érvényesítsük úgy, hogy a mintaprogram szakmaisága minél kevésbé sérüljön.

Logisztikai alkalmazások: A sikeres kísérleti mintaprogramok

(kipróbálási lépés) közül azok kerülnek széles körben elterjesztésre (kiteljesedési lépés), amelyeket az ötletgazda/koordináló szervezetek logisztikailag is meg tudnak valósítani. Az ötletgazda/koordináló szervezetnek fel kell mérnie, hogy a kiteljesedést milyen mértékben tudja felvállalni, hogyan valósítja meg az egységes elvek kontra a helyi sajátosságok figyelembevételével a tevékenység támogatását. A logisztikai alkalmazások fontosak lehetnek a megvalósítókkal való kommunikáció terén, a mentorálásban, a szakmai és pénzügyi elszámolásban, de akár anyagok és eszközök eljuttatásában is.

A módszertani elvek egymást áthatják, egymást meghatározzák, csak összekapcsolva érvényesíthetők megfelelően. Ezeknek a szemléleti jegyeknek a konzekvens alkalmazását segítheti a mintaprogram megvalósításának kezdetétől egy olyan koordinációs munkacsoport, amely a módszertani elvek lefektetésével, azoknak a mintaprogramra való adaptálásával, valamint a mintaprogram folyamatának a kellő mértékig alapos és részletes megtervezésével sikerre viheti a tevékenységet.

Összegző gondolatok

A *Szín – Közösségi Művelődés* folyóirat aktuális tematikus száma a Nemzeti Művelődési Intézet néhány főbb mintaprogramját mutatja be. A Nemzeti Művelődési Intézet a közösségi művelődés területén olyan innovatív, a Kárpát-medencei magyarság vonatkozásában alkalmazható mintaprogramokat fejlesztett és kíván a jövőben is fejleszteni, amelyek támogatják a hagyományok továbbélését, a magyar nemzet megtartását, valamint a közösségi művelődés szakmaiságát.

Közösségi tevékenységekhez kötődő mintaprogramjaink közül hatot is megismertetünk. Bemutatjuk az amatőr színjátszóköröket meg-

elevenítő Pajtaszínházi Programot, valamint a szakmai továbbképzési programmal is megalapozott, a mesével nevelés kiváló eszközüül szolgáló amatőr bábcsoportokat támogató Bűvös Bábos Programot. A kézműves hagyományok továbbélését az ASzakkör Program mintaprogramból immár 15 szakágban megvalósított több ezer fős tevékenysége erősíti, a Komtál Program pedig egy-egy újabb család bevonásával szolgálja a helyi közösséghez tartozást. A települések lakosságának széles körét pedig a mintaprogramok közül egyrészt az Értéktár Programok mozgathatják meg a helyi értékek gyűjtésével, bemutatásával, életben tartásával; másrészt a KözösségÉpítő Kultúránk Program keretében erősíthetik közösségi kapcsolódásaikat tematikus kulturális tanulmányutakon.

A közösségek építése a *közművelődés szakmai köreire kiterjedő mintaprogramjainkban* is meghatározó, amelyek közül három szerepel a jelenlegi tematikus szám-

Fellépés a II. Bűvös Bábos Szemlén

Főpróbán a pajtászínházi csoport

ban. A Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Program a szakmai munkatársak körének bővítésére és felkészítésre vonatkozó mintaprogramként valósult meg. A szakmai munkatársak támogatását folyamatosan biztosítjuk a JógyakorlatOn online felülettel, amely hatékony mintaprogramjává vált a tapasztalatok átadásának többféle forma ötvözésével: települési és közösségi jogyakorlatok videóbemutatóival, tájékoztató előadásokkal, magazinműsorral és élő kérdés-felelet lehetőséggel is kiegészített havi szakmai tájékoztató műsorral. A szerves műveltség terjesztésére kollégium, szabadegyetem és tábor is szolgál a mintaprogramjainkban, amelyek már nem csak a közösségi művelődés szakembereinek, hanem minden, a szerves magyar műveltség iránt érdeklődőnek a közösségét építi.

A *hálózatépítés köré csoportosítható mintaprogramok* kerültek a harmadik nagyobb egységbe a folyóiratban: ezek körében a Kárpát-medencei együttműködések,

a népfőiskolai hálózat és a Magyarország legnagyobb közművelődési intézményeit tömörítő agóra műhely tevékenységei ismerhetők meg azzal a céllal, hogy a közösségi művelődésben erősítsük ezeket a hálózatokat és további hálózati csomópontok és csoportosulások létrejöttét támogassuk.

A mintaprogramok módszertanának és a Nemzeti Művelődési Intézet által elindított, működtetett példáinak bemutatásával a mintaprogramok jelentőségére hívjuk fel a közösségi művelődés szakembereinek figyelmét, és megismerését más kulturális ágazatok szakemberei, valamint a kultúra és közösségek iránt érdeklődők számára is ajánljuk. A mintaprogramok elindítanak vagy újraindítanak

olyan folyamatokat, amelyek értékteremtőek, a közösségi művelődés területén indított mintaprogramok egyben mindig jelentősen közösségépítő hatásúak is. Érdemes számos rokonszakma mintaprogramjait megismernünk, azokból is ihletet merítenünk, hogy a mintaprogramjaink még inkább tudják ezeket a célokat segíteni, támogatni, és a közművelődés területén is a rezilienciát megerősíteni. A reziliencia a pandémia és a környező háború okozta rezsinövekedések árnyékában a XXI. századi közművelődésnek is meghatározó fogalmává válik: a rugalmas ellenállóképesség itt úgy jelenik meg, hogy a múlt értékeit éltetjük tovább a jelen módszereivel a jövő közösségeiért, a jövő közösségi művelődéséért.

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA közművelődési szakember, szakértő, szakfelügyelő. 2006-tól a Békés megyei önkormányzat kulturális referense, 2012-től a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója. 2015. március 1-jétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős helyettes államtitkára. 2018 júniusától a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője. 2012-ben Bánffy Miklós-díjban, 2019-ben Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült.